

Орудний відмінок однини іменників давніх вокалічних

**-ā, *-jā-основ у західнополіських говірках*

Роботу виконано в західнополіському ономастико-діалектологічному центрі ВНУ ім. Лесі Українки

У статті проаналізовано флексійну систему орудного відмінка однини іменників давніх вокалічних **-ā, *-jā-основ* у західнополіських говірках. Встановлено, що визначальним фактором існування діалектних відмінностей у зауваженій відмінковій позиції є інтенсивні процеси інноваційного характеру, зокрема граматична аналогія та дія типових для говірок фонетичних закономірностей; відзначено оригінальні локально обмежені утворення.

Ключові слова: західнополіські говірки, словозміна, орудний відмінок, іменник, граматична аналогія, фонетичні закономірності, флексія.

Zinchuk R. S. The Instrumental Case Singular of the Nouns with the Old Vocalic **-ā, *-jā*-Stems in Western Polissyan dialects. In the article the inflectional system of instrumental case singular of the nouns with old vocalic **-ā, *-jā*-stems in Western Polissyan dialects is analysed. It is indicated that the significant factor which conditions the dialectal differences in the case position mentioned above is the intensive processes of the innovative character, particularly, the grammatical analogy and influence of phonetic regularities that are typical of the dialects; the original locally restricted constructions are pointed out.

Key words: Western Polissyan dialects, word modification, instrumental case, noun, grammatical analogy, phonetic regularities, inflexion.

Зинчук Р. С. Творительный падеж единственного числа существительных давних **-a *-ja-основ* у западнополесском говоре. В статье проанализировано систему окончаний творительного падежа единственного числа существительных давних **-a *-ja-основ* у западнополесском говоре. Установлено, что определяющим фактором существования диалектных отличий в этой падежной позиции являются интенсивные процессы инновационного характера, в частности грамматическая аналогия и действие свойственных говору фонетических закономерностей; отмечены оригинальные локально ограниченные образования.

Ключевые слова: западнополесский говор, словоизменение, творительный падеж, существительное, грамматическая аналогия, фонетическая закономерность, флексия.

Діалектне формотворення, позначене наслідками різночасових змін у процесі становлення словозмінних норм, засвідчує більшу супроти літературної мови розгалуженість флексійної системи при субстантивному відмінюванні загалом, та говіркових виявах окремої відмінкової позиції зокрема.

Виразним репрезентантом багатства словозмінних афіксів у західнополіській словозміні може слугувати О. в. одн. іменників давніх **-ā,*

*-jā-основ. Історично закономірні закінчення *-ойу*, *-ейу* цих субстантивів, засвідчені пам'ятками української мови протягом усього періоду її формування та розвитку [7: 78], в говірках досліджуваного ареалу при творенні відповідних словоформ мають неоднакове функціональне навантаження. Абсолютну послідовність розрізнення відмінкових форм іменників твердої групи на *-ойу* та м'якої, мішаної – на *-ейу* на діалектному ґрунті нівелює дія граматичної аналогії, що зумовлює уніфікацію структур О. в. одн. за однією моделлю. Субстантиви з кінцевим твердим приголосним основи в досліджуваному ареалі, як правило, зберігають закінчення *-ойу*. Аналогічний вплив з боку іменників м'якої та мішаної груп спостережений в окремих ківерцівських та костопільських говірках: *зулуvéйу*, *вуїне́йу*, *рук'е́йу*, *голове́йу*, *ха́тейу*, *дорóг'ейу*, *сте́жк'ейу*. Такі форми характерні також для підляських говірок: *vodéju párut*¹ [CzW: 9], *za kapústeju* [CzW: 14], *šos^lejū*, *x^lateju*, *z ž^linkeju* [P: 55]. Одним із можливих шляхів розвитку засвідчених словоформ із наголошеною флексією І. Г. Матвіяс вважає оформлення за моделлю поширених на цій території прикметникових форм О. в. одн. на *-ейу* [9: 55].

Нейтралізація протиставлення твердість / м'якість у західнополіських говірках спрямована передусім на вирівнювання за зразком твердого різновиду. Відмінкові форми на *-ойу* іменників з основою на кінцевий м'який та шиплячий приголосний активно функціонують у південній діалектній зоні, окремими ареалами представлені на сході, півночі та північному заході досліджуваної території, спостережені в берестейських говірках; пор.: *зімл'о́йу прик'е́дав*, *спали́ли с':імн'о́йу*, *за те́йу скрі́н'о́йу*, *за клу́н'о́йу*, *пирог'е́ с ка́шойу*, *за мижо́йу*. У невеликих говіркових групах східної діалектної зони відмінкові форми іменників із кінцевим свистячим приголосним основи засвідчують депалаталізацію консонанта перед аналізованою флексією: *ву́лицойу*, *за ко́пійойу*, *терли те́рницойу*, *з молоді́ційу*. Закінчення *-ойу* в О. в. одн. іменників ж. р. із кінцевим м'яким приголосним основи спорадично фіксоване Г. Л. Аркушиним у підляських говірках: *зем'л'о́йу накри́вал'і* [Арк'07: 304],

¹ При цитуванні максимально збережене авторське написання відповідних словоформ.

ʃуфл'ойу на'вал'уйу на 'тас'ма / 'угол' [Арк'07: 416]. Описувані словоформи виявлені дослідниками в говорах південно-східного наріччя, зокрема в невеликих говіркових формаціях середньонаддніпрянського діалекту: *зе"мл'ойу, топ'ойу, зор'ойу, кашойу, грушойу* [11: 44], в окремих степових говірках: *вулиц'ойу, ч'иреш'н'ойу, зе"мл'ойу, круч'ойу, с'імйойу, душойу* [3: 104], *дін'ойу, бур'ойу, скел'ойу, круч'ойу* [16: 97], в східнослобожанських: *ʃбодн'ойу і ʃбоднейу* [4: 119], *ʒрушойу і ʒрушейу* [4: 120]. Особливою активністю такі структури позначені в східнополіських та подільських говірках [8: 53].

Іменники з кінцевим твердим приголосним основи та ненаголошеним закінченням у говірках південно-західної діалектної зони та окремих берестейських унаслідок посилення лабіалізації ненаголошеного [о] в О. в. одн. мають закінчення *-ойу / -уйу*: *за грубууйу, машинуйу дойїхали, з бабо'уйу, вареник'і с капуштууйу, за річко'уйу, возі'ли хурманко'уйу, шчиткууйу мазали*. Паралелі відзначено в підляських говірках: *за о'боро'уйу* [Арк'07: 68], *s kapústuju* [CzW: 12], *onúckuju odnéju zav'inúw* [CzW: 71], *butám stáršuju drúškuju* [CzW: 275]. Ареал засвідчених утворень охоплює також західноволинські говірки: *за п'аршую дитеную* [К: 68], *валеть п'алкую* [К: 79], *їде ... дурогую* [К: 85], *пуд л'авкую* [К: 128], деякі говіркові групи наддністрянського діалекту: *н'імецькууйу мовуйу* [14: 114], *зу ж'інкууйу* [14: 117], *лошкууйу ну чул'і* [14: 123], *йдут дурогуйу* [14: 124].

Діалектні особливості О. в. одн., пов'язані з фонетичними модифікаціями в структурі флексії *-ойу*, від форм твердої групи перейняли іменники з кінцевим м'яким та шиплячим приголосним основи, про що свідчать словоформи на зразок *за скрін'уйу, пуд й'аблун'уйу, с кашуйу, грушуйу*, фіксовані в окресленому ареалі; пор. також відмінкові форми, спостережені дослідниками в підляських говірках: *nabóžnju pisnju* [CzW: 120], *z hryčanoju kášuju* [CzW: 276].

Діалектний вияв О. в. одн. субстантивів ж. р. подекуди позначений наслідками характерного для західнополіських говірок підвищення і звуження вимови ненаголошеного [е]. Словоформи із закінченням *-ийу* після кінцевого твердого приголосного основи іменників факультативно представлені в кількох

зарічненських, маневицьких та берестейсько-пінських говірках: *за брига́дийу, пунт х́атийу, нима́ колі́^е за робо́тийу*. Такі утворення, очевидно, постали за аналогією до відповідних відмінкових форм субстантивів м'якої групи, фонетичною видозміною історично закономірної флексії яких є аналізоване закінчення. Значно ширший ареал, що охоплює ряд говірок центральної та північної діалектних зон, а також говірки Берестейщини, формують структури на *-ийу* після кінцевих м'яких та шиплячих приголосних основи: *за ку́хнийу, те́йу ву́лицийу, з ка́шийу, пуд гру́шийу*.

В окремих говіркових групах північно-західної, північно-східної діалектних зон та південній частині говірок центральної діалектної зони досліджуваної території спостережено оформлення О. в. одн. субстантивів ж. р. за допомогою закінчення *-^(,)ийу*. Таку флексію виявлено передусім у відмінкових формах іменників із кінцевим м'яким приголосним основи: *за те́йу ву́лиц'ийу, с п'і́с'н'ийу, за клу́н'ийу, те́рниц'ийу*. Хоча в кількох надсвітязьких говірках закінчення *-ийу* вживане в О. в. одн. субстантивів з основою на кінцевий твердий, як правило, задньоязиковий приголосний: *ло́жк'ийу, з жи́дівк'ийу, пуд ла́вк'ийу, з ви́лі^ек'ийу ми́ск'ийу, с:викру́х'ийу*; спорадично: *з ба́б'ийу, за гру́б'ийу*. Ареал таких утворень продовжений у підляських говірках: *ма́шинк'ийу к'рутиц':а* [Арк'07: 40], *к'ідал'і шче до по́лапа ло́шк'ийу* [Арк'07: 40], *о'л'е́йнийу фа́рб'ийу зача'л'і мал'у'вати* [Арк'07: 42], *mutýč'k'iju kupálu* [CzW: 157], *tak'éju š'č'ít'k'iju č'esálu* [CzW: 159], *pujide z babúliju* [CzW: 162]. Ненаголошену флексію *-^(,)ийу* розглядаємо як результат фонетичного розвитку закінчення *-ейу*, зважаючи на те, що заміна [e] на [i], крім флексійних формантів, спостережена в інших складових морфологічної будови імен; пор.: *в'іс'іл':е, на п'ін'кóви, б'ірэ́за, м'ін'і, в'ілі^ек'іі*. Упливом фонетичних закономірностей діалектної системи пояснює виявлене в окремих східностепових говірках закінчення *-^(,)ийу* З. Л. Омельченко [13: 20]. І. Г. Матвіяс кваліфікує структури на *-^(,)ийу*, засвідчені також в говірках Берестейщини, зрідка фіксовані в подільських та полтавських говірках, як

імовірний наслідок дії аналогії до інших форм із флексійним [i] (Д., М. вв. одн., Н. в. мн.) [10: 20].

У межах східної діалектної зони досліджуваної території виокремлено кілька невеликих компактних ареалів поширення флексії *-'ейу* в О. в. одн. іменників м'якої групи з послідовно виявленою м'якістю кінцевого приголосного основи. Словоформи на зразок *земл'ейу*, *симн'ейу* факультативно представлені в південних костопільських, сусідніх березнівських та рівненських говірках. Більшою активністю позначене функціонування структур із ненаголошеною флексією: *долон'ейу*, *з вишн'ейу*, *топол'ейу*, *за клун'ейу*. Такі форми вживані в сучасних володимирецько-дубровицьких та сусідніх сарненських говірках, а також у костопільських та березнівських. Долучаючись до розв'язання суперечливого в сучасній лінгвістиці питання часової атрибуції твердості / м'якості консонантів перед голосними переднього ряду і припускаючи, що “твердість приголосних перед рефlekсами *e*, *e*, *ь* (у вигляді *e*) та *i* в українській мові продовжує їхній праслов'янський статус” [17: 245], Ю. Шевельов, однак, зауважує, що “м'якшення приголосних перед *i* та / або *e*, імовірно слабке, могло існувати за давньоукраїнських часів у вузькому північному поясі говірок (про це свідчать дані північної смуги східно- та середньополіських говірок і, можливо, північної та західної смуги підляських говірок), а також, мабуть, і в протодемківських” [17: 244].

Серед форм О. в. одн. іменників із кінцевим м'яким та шиплячим приголосним основи в кількох західноволинських говірках виявлено структури із наголошеним закінченням *-айу*: *зимла́йу присі́нав*, *за ми́жайу*. Такі утворення слідом за І. Г. Матвіясом кваліфікуємо як наслідок впливу характерного для зауважених говірок обниження та розширення артикуляції [e] в наголошеній позиції [9: 55]; пор. також відповідні зміни в нефлективних сегментах слів: *ца́рка*, *ш чира́шн'і*, *по ста́шц'і*.

Спорадично в окремих типово середньополіських говірках східної діалектної зони О. в. одн. іменників ж. р. представлений структурами із флексією *-ої*: *ш:а́почкої*, *за маши́ної*, *земл'о́ї*. Ареал таких утворень

продовжений далі на схід, про що свідчать форми на зразок із *бабої* [5: 144], *землеї заси́пали* [5: 147], *л'іної в'іб'іт* [5: 147], *цейу ве́роукої заўйа/заў* [5: 150], фіксовані іншими дослідниками в лівобережнополіських говірках. Як паралельне з *-ейу*, *-ойу* (подекуди переважаюче), закінчення *-ої* спостережене в північній та східній частині східнополіського діалекту [6: 32]. Зрідка форми на *-ої* фіксовані в берестейсько-пінських говірках: *за кл'ун'ої* [Ск: 171]; пор. також паралелі, відзначені в записах місцевого фольклору: *всі́й компанонькой, за горой, з лыпой, ры́бкой, голово́й, ного́й, вульцэ́й, сэстрыцэ́й, сэстрыцо́й* [Г: 283]. Паралельні форми О. в. одн. із флексіями *-ойу*, *-ейу* та *-ої*, *-еї* засвідчені у східнослобожанських говірках: *с'вал'бойу* – *с'вал'бої* [4: 117], *кри^енич'койу* – *кри^енич'кої* [4: 118], *з'рушойу*, *з'рушейу* – *з'рушої*, *з'рушеї* [4: 120], у степових: *ж'інкойу* – *ж'інкой*, *душейу*, *душойу* – *душей*, *душой* [12: 171]. Факультативно утворення на *-ої* представлені в окремих полтавських говірках: *дорóгой, голово́й, ного́й, руко́й* [2: 123], *ри́бой, водо́й* [2: 124].

Такі структури, очевидно, варто кваліфікувати як інновації фонетичного характеру, що постали внаслідок редукції кінцевого [у] в закінченнях *-ойу*, *-ейу*. “У східнослов'янських пам'ятках форми з закінченнями *-ої*, *-еї* фіксуються з XIV ст. і стають особливо характерними для російської та білоруської мов” [15: 101], що, можливо, дає змогу окремим дослідникам убачати в українських говіркових формах на *-ої*, *-еї* наслідки іншомовних упливів. Так, зважаючи на обмежене вживання таких структур у говорах південно-східного наріччя, Я. Д. Нагін та В. С. Ващенко схильні розглядати їх як форми, позначені впливом російської мови [12: 171; 2: 123]. Наявність форм О. в. одн. іменників ж. р. на *-ої* в окремих говіркових групах Східного та Середнього Полісся, а також словоформи на *-еї* у говірках Берестейщини, І. Г. Матвіяс тлумачить як вияв білоруського мовного впливу [10: 21]. Не заперечуючи вірогідності таких тверджень, С. П. Самійленко справедливо вважає, що “форми О. в. одн. на *-ої* (*-еї*) можна розглядати як форми, спільні для російської, білоруської та української мов, але з обмеженим діапазоном і деякими специфічними відтінками їх уживання в українській мові” [7: 79–80].

Вузькорегіональною специфікою позначене формотворення О. в. одн. іменників ж. р. із кінцевим твердим приголосним основи в північно-західній частині говірок центральної діалектної зони обстеженого ареалу. Реалізацію аналізованої відмінкової позиції в окресленій мікрзоні спостережено в локально обмежених структурах із паралельно вживаними закінченнями *-o* та *-ойо*: *з мéйо систрб́, з йáчни^е крупóйо, з дочкó ййб́, п'íлкойо рíзали, гар'éчийо водб́йо, за хáтойо, йíднэ рукб́, прийшли^е корб́ч:ийо дорб́го, важнэ боронó походí^ев*. Форми на *-o* фіксовані в ще одній західнополіській говірці: *кáшо, водб́, пирéничко, рукб́, ногб́, зимл'б́, мутéко* [Б: 64]. Паралелі відзначено в говірках Тернопільщини [7: 80]. Тож окреслений західнополіський масив нині є одним з небагатьох українських ареалів таких структур.

Аналізовані форми як редуکتивні позначені неоднозначним трактуванням їх природи. На думку І. Г. Матвіяса, вияв О. в. одн. із закінченням *-o* пов'язаний із наслідками дальшого скорочення форм на *-оў*, що постали з *-ойу* внаслідок утрати інтервокального [й] та часткової редукції кінцевого [у] [9: 57]. Зважаючи на поширення флексії *-оў* у говорах південно-західного наріччя, одним із можливих шляхів утворення форм на *-o* в західнополіських говірках вважаємо розвиток *-o < -ої < -ойу* (просторову поведінку закінчення *-ої* див. вище). Суперечливим є питання про зв'язок флексії *-o* із *-a* через відсутність достовірних свідчень польської мовної локалізації в окресленій мікрзоні. Можливості іншомовного впливу більш очевидні в окраїнних західнополіських говірках, зокрема підляських, що відокремлені від питомого українського простору й позначені виразними наслідками міжмовної взаємодії; пор. *vodó* [CzW: 48], *vúperem takóju kijánko* [CzW: 186], *s'ik'éro* [CzW: 200]. Структури із закінченням *-ойо* І. Г. Матвіяс розглядає як результат контамінації форм на *-o* та *-ойу*. Можливо, зауважує дослідник, певну роль тут відіграло гіперичне (пов'язане з намаганням ужити правильну форму) відштовхування від “укання” [9: 57–58].

О. в. одн. іменників із кінцевим м'яким і шиплячим приголосним основи та наголошеною флексією в описуваних говірках реалізований словоформами

на *-ейо*: *зимлѐйю, с:имнѐйю, за мижѐйю*. Закінчення *-ийю, -'')йю* як фонетичні модифікати *-ейю* виступають в ненаголошеній позиції: *тѐйю вўлицийю, з пўвне жмѐнийю, пишані'ц'йю, мўкри' онўчийю*. Зрідка такі утворення фіксовані в О. в. одн. субстантивів з основою на кінцевий твердий незадньязыковий приголосний: *пуд груб'йю, за хатийю*.

У говірці с. Великі Телковичі Володимирецького району О. в. одн. іменників ж. р. у ненаголошеній позиції оформлений за допомогою закінчення *-е*: *пуд ліне, з бўл'бе, за зупінке, пуд пудлўге, з молодїце, за й'яблуне*. Такі структури вважаємо ймовірним наслідком фонетичних змін флексії *-ейу*, які від субстантивів м'якої групи перейняли іменники з кінцевим твердим приголосним основи.

Локальною обмеженістю позначені форми О. в. одн. іменників ж. р. з основою на кінцевий твердий приголосний в говірці с. Велимче Ратнівського району; пор.: *с:е"стрўйа, йїхале пудвўдо^айа, с тийб карўвайа, рукўйа, за дарўго^айа*. Появу засвідчених словоформ однозначно трактувати важко, однак все ж наведемо деякі міркування. За нашими спостереженнями, аналізована говірка перебуває в зоні активного функціонування закінчення *-ойю* в О. в. одн. іменників ж. р. Часто форми на *-ойа, -айа* та *-ойю* вживані паралельно: *зўвше з дочкўйа хажў, з дочкўйю йїйб*. Це наштовхує на думку про можливі фонетичні модифікації у структурі флексії *-ойю*. Фонетизм описуваного явища підтверджує характерне для говірки обниження та розширення артикуляції ненаголошеного [о], не простежене, щоправда, в інших західнополіських говірках, а фіксоване передусім у лівобережнополіському діалектному ареалі та деяких північно-східних правобережнополіських говірках [1: 55]; пор.: *карўве, вадá, дараг'йї*. З іншого боку, з огляду на спостережене в говірці підвищення і звуження вимови ненаголошеного [а] та фіксацію структур на зразок *стокán, кол'ендár* можемо припустити, що закінчення *-айа* – вияв т. зв. “дзеркального” фонетичного процесу як різновиду гіперизму, що виникає при відштовхуванні від певної діалектної риси, властивої тій самій говірці.

Опис флексійної системи системи О. в. одн. іменників давніх вокалічних *-ā, *-jā-основ засвідчив, що визначальним фактором існування діалектних відмінностей у засвідченій відмінковій позиції є інтенсивні процеси інноваційного характеру, зокрема граматична аналогія, а також дія типових для говірок фонетичних закономірностей. Свідчень мовної архаїки порівняно небагато. Натомість виявлено оригінальні локально обмежені утворення на зразок *за хатойо*, *з йідне́ рукó*, *пуд ліне*.

Умовні скорочення назв джерел

Арк'07 – Аркушин Г. Л. Голоси з Підляшшя (Тексти) / Григорій Львович Аркушин. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 536 с.

Б – Барановська Л. І. Деякі особливості говірки містечка Луків Луківського району Волинської області / Л. І. Барановська // Збірник студентських наукових праць Київського державного педагогічного інституту. – К., 1955. – Т. І. Істор.-філол. та педагог. науки, Вип. 1. – С. 59–75.

Г – Громик Ю. В. Особливості іменної словозміни в українських говірках берестейсько-пинського Полісся (на матеріалі записів місцевого фольклору) / Ю. В. Громик // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2006. – № 7. – С. 282–291.

К – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 62–267.

Ск – Скопненко О. І. Берестейсько-пинські говірки : генеза і сучасний стан (історико-фонетичний нарис) / Олександр Іванович Скопненко. – К., 2001. – 174 с.

CzW – Czyżewski F., Warchoń S. Polskie i ukraińskie teksty gwarowe ze wschodniej Lubelszczyzny / F. Czyżewski, S. Warchoń. – Rozprawy Slawistyczne. 9. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1998. – 496 s.

Р – Pastusiak K. Fleksja gwar ukraińskich okolic Włodawy / K. Pastusiak. – Rozprawy Slawistyczne. 18. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2004. – 177 s.

Література

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / Степан Пилипович Бевзенко. – К. : Вища шк., 1980. – 246 с.
2. Ващенко В. С. Полтавські говори / Василь Семенович Ващенко. – Харків, 1957. – 539 с.
3. Височина В. А. Відмінювання іменників з давніми основами на -а, -йа у степовій говірці долини р. Мокрої Сури / В. А. Височина // Говори і ономастика Наддніпрянщини. – Дніпропетровськ, 1970. – С. 100–114.
4. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнослобожанських говірок / Катерина Дмитрівна Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 592 с.
5. Говірки Чорнобильської зони : Тексти / [упоряд. П. Ю. Гриценко та ін.]. – К. : Довіра, 1996. – 358 с.
6. Жилко Ф. Т. Говори української мови / Федот Трохимович Жилко. – К. : Рад. школа, 1958. – 172 с.
7. Історія української мови. Морфологія / [упоряд. С. П. Самійленко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1978. – 539 с.

8. Матвіяс І. Г. Діалектна основа словозміни в українській літературній мові / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2006. – № 5. – С. 52–65.
9. Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові / Іван Григорович Матвіяс. – К. : Рад. шк., 1974. – 184 с.
10. Матвіяс І. Г. Орудний відмінок однини іменників І відміни в українській мові / І. Г. Матвіяс // Територіальні діалекти і власні назви. – К. : Наук. думка, 1965. – С. 16–31.
11. Могила А. П. Словозміна у говірках середньої Черкащини / А. П. Могила // Середньонадніпрянські говори. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – С. 44–46.
12. Нагін Я. Д. Відмінювання іменників у степових херсонських говірках / Я. Д. Нагін // Наукові записки Херсонського держ. педагогічного інституту. – Херсон, 1956. – Вип. 6. – С. 169–198.
13. Омельченко З. Л. Форми орудного відмінка іменних частин мови у східностепових говірках / З. Л. Омельченко // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі. XV Республіканська діалектологічна нарада : Тези доп. і повідомл. – Житомир, 1983. – С. 146–147.
14. Приступа П. І. Говірки Брюховицького району Львівської області / Павло Іванович Приступа. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – 135 с.
15. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови: У 2-х част. / Стефан Пилипович Самійленко. – К. : Рад шк., 1964 – Ч. 1. – 234 с.
16. Чабаненко В. А. Особливості відмінювання іменників у степових говірках долини р. Кінської / В. А. Чабаненко // Українська лінгвістична географія. – К. : Наук. думка, 1966. – С. 95–102.
17. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / Юрій Шевельов. – Харків : Акта, 2002. – 1054 с. + 4 мапи.